

ІСТОРІЯ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ В США: ВІД ЗАСНУВАННЯ ДО СУЧАСНОСТІ

Хобін А.В.

Вступ: Чому боротьба з корупцією є ключовою?

Корупція завжди була однією з головних загроз для демократичних інституцій. Вона підриває довіру громадян до влади, створює нерівні умови для розвитку суспільства та послаблює економіку. США є яскравим прикладом того, як через поступові інституційні зміни, законодавчі реформи та громадський контроль можна зменшити вплив корупції. Їхній досвід охоплює як ранні етапи становлення державності, так і боротьбу із сучасними викликами. Ця історія дозволяє зрозуміти, які інструменти ефективні для протидії корупції.

Індекс сприйняття корупції (CPI): що показують сучасні дані?

Transparency International щороку публікує Індекс сприйняття корупції (CPI), який відображає рівень корупції у державному секторі різних країн. CPI є одним із найважливіших інструментів для моніторингу прозорості влади та ефективності антикорупційних заходів.

Стан на 2023 рік:

- США отримали 69 балів зі 100 можливих, посівши 24-те місце серед 180 країн.
- Данія лідирує в рейтингу з 90 балами, тоді як Україна з 36 балами займає 104-те місце.

Ці показники свідчать про порівняно високий рівень прозорості у США, але водночас демонструють, що корупція залишається проблемою навіть у розвинених демократіях. Порівняння з іншими країнами показує, що подолання корупції вимагає постійної роботи над удосконаленням інституційних механізмів.

Формування основ: Конституція, Білль про права та судова система

Рання історія США свідчить про цілеспрямовані зусилля щодо створення системи управління, яка запобігала б зловживанню владою та корупції. З самого початку незалежності основою американської державності стали принципи поділу влади, забезпечення прав громадян та зміцнення верховенства права.

Конституція США, ухвалена в 1787 році, закріпила систему стримувань і противаг через поділ влади на три гілки: законодавчу, виконавчу та судову. Кожна гілка отримала чітко визначені повноваження для уникнення концентрації влади в одних руках. Це стало важливим кроком у зменшенні ризиків корупції та зловживань, створивши механізми для взаємного контролю між гілками влади.

У 1791 році був ухвалений **Біль про права** — перші десять поправок до Конституції, які гарантували базові права громадян, такі як свобода слова, преси та право на справедливий суд. Особливо важливим став захист свободи преси, яка стала одним із головних інструментів громадського контролю над владою. Це дозволило суспільству та журналістам викривати корупційні дії та зловживання посадовців.

Акт про судову систему 1789 року заклав основи федеральної судової системи, яка отримала повноваження притягати посадовців до відповідальності за порушення закону. Верховний суд, як арбітр, гарантував дотримання принципів верховенства права, що стало ключовим фактором у забезпеченні прозорості управління.

Ці документи заклали фундамент для створення системи управління, яка зменшувала ризики корупції, забезпечувала захист прав громадян і гарантувала дотримання закону на всіх рівнях влади.

Прогресивізм: новий етап боротьби з корупцією

Наприкінці XIX століття Сполучені Штати зіткнулися з серйозними викликами, пов'язаними із зловживаннями великих корпорацій. Їхня монополізація ринків і вплив на політичні рішення викликали глибоке суспільне невдоволення. Це стало поштовхом до появи прогресивізму — політичного та соціального руху, що виступав за викорінення корупції, зменшення впливу монополій і створення умов для соціальної справедливості.

Першим важливим досягненням цієї епохи став **Акт Шермана** 1890 року, який став першим федеральним законом, спрямованим на обмеження монополій. Його основною метою було створення конкурентного середовища на ринку та протидія домінуванню великих корпорацій. Цей закон заклав фундамент для антитрестової політики США.

У 1914 році був ухвалений **Закон Клейтона**, який удосконалив антитрестове законодавство. Він заборонив практики, що сприяли монополізації, такі як ексклюзивні договори та злиття, які обмежували конкуренцію. Важливо, що цей закон також захищав права працівників і профспілок, дозволяючи їм ефективніше боротися за свої інтереси.

Того ж року була створена **Федеральна торгова комісія (FTC)**, яка отримала повноваження для розслідування випадків недобросовісної конкуренції. Її діяльність стала важливим кроком у забезпеченні чесних умов на ринку та запобіганні зловживанням з боку корпорацій.

Епоха прогресивізму стала переломним моментом у боротьбі з економічною корупцією, заклавши основу для регулювання ринків.

Сухий закон: як законодавчі заборони вплинули на корупцію

Сухий закон, який діяв у США з 1920 до 1933 року, мав на меті знизити рівень алкоголізму та покращити моральність суспільства. Однак, замість досягнення цих цілей, він став одним із найяскравіших прикладів того, як заборонна політика може створити сприятливе середовище для корупції та злочинності.

Запровадження Сухого закону призвело до швидкого виникнення підпільного ринку алкоголю, який опинився під контролем мафіозних угруповань. Організована злочинність досягла небачених масштабів, а фігура Аль Капоне стала символом епохи. Завдяки нелегальній торгівлі алкоголем він заробляв мільйони, використовуючи корупційні схеми для захисту своєї діяльності. Поліція, суди та місцеві політики були часто залучені до цих схем, отримуючи хабарі за «закривання очей» на незаконну торгівлю.

Попри спроби уряду боротися з нелегальною торгівлею алкоголем, суспільне невдоволення зростало. До 1933 року стало очевидним, що Сухий закон не лише не зменшив рівень алкоголізму, але й створив серйозні соціальні проблеми. У відповідь на ці виклики була ухвалена 21-а поправка до Конституції, яка скасувала Сухий закон. Це рішення не тільки відновило легальну торгівлю алкоголем, але й стало визнанням провалу політики заборон як інструменту соціальних змін.

Сухий закон залишив важливий урок: жорсткі заборони без врахування реалій суспільства можуть мати зворотний ефект, провокуючи корупцію та злочинність замість вирішення соціальних проблем.

Велика депресія і «Новий курс»

Економічна криза 1929 року стала одним із наймасштабніших потрясінь в історії США, оголивши серйозні економічні зловживання та недостатній контроль за фінансовим сектором. Відповіддю на кризу стала програма реформ президента Франкліна Рузвельта, відома як «Новий курс». Основна увага була зосереджена на стабілізації економіки та створенні нових механізмів для запобігання подібним катастрофам у майбутньому.

Серед ключових реформ були створені дві інституції, які відіграли важливу роль у фінансовому регулюванні. **Комісія з цінних паперів та бірж (SEC)**, заснована у 1934 році, отримала повноваження контролювати фондовий ринок, забезпечуючи прозорість і запобігаючи фінансовим маніпуляціям. Ця інституція мала відновити довіру до ринку цінних паперів та зробити його більш стабільним.

Ще однією важливою реформою стала **Федеральна корпорація страхування вкладів (FDIC)**, яка забезпечила страхування банківських вкладів

громадян. Це стало важливим кроком у відновленні довіри до банківської системи, адже люди отримали гарантії, що їхні заощадження будуть захищені навіть у разі банкрутства банків.

Однак, попри значні досягнення, «Новий курс» не вирішив усіх проблем. Багато програм мали лише короткостроковий ефект і не змогли повністю відновити економіку. Економічна активність залишалася низькою до початку Другої світової війни, яка стала основним фактором повного відновлення. Крім того, реформи викликали критику з боку бізнесу, який вважав їх надмірним втручанням уряду в економіку.

Вотергейтський скандал: уроки політичної прозорості

Вотергейтський скандал 1970-х років став одним із найгучніших політичних скандалів в історії США, який не лише призвів до відставки президента Річарда Ніксона, але й суттєво змінив підходи до контролю за діяльністю урядових структур. Причиною скандалу стало викриття незаконного прослуховування опозиційних політиків, а також подальші спроби президента та його команди приховати ці дії. Це стало першим випадком в історії США, коли президент змушений був піти у відставку, зберігаючи рештки політичного порядку.

Наслідки Вотергейта стали важливими для реформування політичної системи. **Закон про етику уряду**, ухвалений у 1978 році, вперше запровадив вимоги до фінансової прозорості високопосадовців та обмеження їхньої діяльності після завершення повноважень. Це дозволило знизити ризик корупційних дій і підвищити довіру громадськості до державного апарату.

Ще одним значущим результатом стали поправки до **Закону про свободу інформації (FOIA)**. Вони значно розширили доступ громадян до урядових документів, зробивши діяльність державних органів більш прозорою. Це дало змогу журналістам і активістам ефективніше контролювати владу та виявляти можливі зловживання.

Вотергейт підкреслив важливість перевірок і противагу в політичній системі та зміцнив роль громадського контролю. Він також став уроком для майбутніх адміністрацій, що прозорість і підзвітність є невід'ємними складовими демократії.

Антикорупційні реформи 1970–1980 років

Після Вотергейтського скандалу боротьба з корупцією у США вийшла на новий рівень. Основні зусилля були спрямовані на зміцнення юридичних інструментів для боротьби з організованою злочинністю та підвищення прозорості державних структур.

Одним із важливих кроків став Закон RICO 1970 року, який розширив можливості Департаменту юстиції та ФБР у розслідуванні та ліквідації злочинних угруповань. Він дозволив конфіскацію активів, пов'язаних із незаконною

діяльністю, і впровадив програми захисту свідків, що значно покращило ефективність боротьби зі злочинністю. Також закон посилив обмін інформацією між правоохоронними органами, що сприяло кращій координації дій.

У 1988 році був ухвалений Акт про чесність у державних контрактах (Procurement Integrity Act). Цей закон заборонив держслужбовцям приймати подарунки чи хабарі, пов'язані з державними закупівлями, та встановив жорсткі вимоги до прозорості і звітності в цій сфері. У результаті обидва закони не лише посилили боротьбу з організованою злочинністю, але й створили ефективні механізми для запобігання корупції в урядових структурах.

1990-ті: зміцнення етичних стандартів і прозорості

У 1990-х роках зусилля щодо боротьби з корупцією в США були зосереджені на вдосконаленні законодавства, яке підвищувало етичні стандарти для державних службовців та прозорість діяльності урядових установ.

Однією з ключових ініціатив став **Ethics Reform Act 1989 року**, який суттєво посилив вимоги до поведінки посадовців. Закон обмежив конфлікти інтересів, заборонив прийняття подарунків та запровадив обов'язкову фінансову звітність. Крім того, він чітко регулював лобістську діяльність, забезпечуючи більшу підзвітність у стосунках між урядом та приватними структурами.

Наступним важливим кроком став **Закон про підзвітність і результати діяльності уряду (GPRA)**, ухвалений у 1993 році. Цей закон вимагав від федеральних агентств створення стратегічних планів і звітів про досягнення цілей. Завдяки цьому ресурсами держави почали розпоряджатися ефективніше, а суспільство отримало кращий доступ до інформації про використання бюджетних коштів.

У 1996 році поправки до **Закону про свободу інформації (FOIA)** значно розширили права громадян на доступ до федеральних документів, зокрема в електронному вигляді. Це зробило діяльність урядових структур ще більш прозорою, дозволяючи громадськості слідкувати за діями посадовців та їхніми рішеннями.

Антикорупційні заходи 2000-х років

У 2000-х США посилили боротьбу з корупцією через міжнародну співпрацю та реформи фінансової системи. Завдяки Закону про боротьбу з іноземними корупційними практиками (FCPA) країна стала лідером у викритті міжнародних хабарництв. Цей закон дозволяв слідчим органам розслідувати підкуп іноземних посадовців, сприяючи глобальній прозорості.

Фінансова криза 2008 року оголила серйозні недоліки в регулюванні банківської системи. У відповідь був ухвалений Закон Додда—Френка (2010), який

посилив контроль за фінансовими операціями, створив Раду з нагляду за стабільністю та запровадив захист викривачів. Ці заходи стабілізували систему, наголосивши на важливості попереджувальних реформ.

Дональд Трамп і прозорість влади

Президентство Дональда Трампа (2017–2021) стало викликом для прозорості влади. За цей час рейтинг США в Індексі сприйняття корупції знизився із 75 до 67 балів. Основною причиною стали конфлікти інтересів: Трамп не відмовився від бізнес-активів і не публікував податкових декларацій, що викликало сумніви у прозорості рішень.

Телефонний скандал із Україною у 2019 році, під час якого Трампа звинуватили у тиску на Володимира Зеленського заради політичної вигоди, призвів до процедури імпічменту. Цей період виявив слабкі місця у дотриманні етичних норм і підзвітності, підкресливши важливість довіри до влади.

Потенційні виклики під час другого терміну Трампа:

1. **Поляризація суспільства:** Розкол між різними соціальними групами у США, що виник під час першого терміну, залишився серйозним викликом. Теми, які викликали найбільші суперечки, включали обмеження права на аборти, імміграційну політику та депортацію. Ці ініціативи поглиблюють напругу між різними верствами населення, що може стати причиною соціальних протестів.
2. **Міжнародні відносини:** Заяви команди Трампа про можливе зниження підтримки союзників, таких як Україна, або навіть вихід із НАТО викликали серйозну тривогу серед міжнародних партнерів. Це може поставити під загрозу трансатлантичне співробітництво та послабити позиції США на світовій арені.

Висновок

Боротьба з корупцією в США — це тривалий процес, який включає послідовне вдосконалення законодавства, прозорість у діяльності урядових структур та залучення громадянського суспільства. Історія США показує, що ефективна протидія корупції можлива лише за умови постійної уваги до викликів і готовності до реформ. Незважаючи на періоди послаблення контролю, США залишаються прикладом того, як демократичні країни можуть будувати ефективні механізми боротьби з корупцією.